

OCLC - CHÌA KHÓA KẾT NỐI THƯ VIỆN VIỆT NAM RA THẾ GIỚI

• TS. Huỳnh Mẫn Đạt^(*)

Tóm tắt

Bài viết đưa ra cái nhìn tổng quan giúp người đọc hiểu rõ hơn về OCLC, nêu ra những lợi ích nổi bật khi các thư viện ở Việt Nam là thành viên của OCLC. Đồng thời, từ việc phân tích hiện trạng quản lý thông tin nước ta hiện nay để đưa ra những hạn chế cũng như ưu điểm của các thư viện Việt Nam khi tham gia OCLC.

Từ khóa: thư viện, thư viện đại học, thư viện Việt Nam, OCLC.

1. Đặt vấn đề

Thế giới phẳng - nhân tố lớn liên quan đến kinh tế và khoa học kỹ thuật trên thế giới cùng nhau tác động, khiến cho các mô hình xã hội, chính trị bị thay đổi; và thế giới trở nên phẳng hơn bao giờ hết khi sự tiếp xúc giữa các cá nhân trở nên dễ dàng và chặt chẽ hơn trước. Lĩnh vực khoa học thư viện không tránh khỏi dòng chảy đó. Với mong muốn liên kết thông tin ra toàn thế giới, các thư viện Việt Nam cần phải làm gì để mình không lạc lõng giữa thế giới hiện nay. Thách thức tự động hóa thư mục thông tin thư viện truyền thống nhanh chóng trở thành một cuộc cách mạng có liên quan đến hàng nghìn thư viện trên toàn thế giới.

Các thư viện Việt Nam hiện nay là nơi lưu trữ một kho tàng tri thức rất lớn, đặc biệt các trường đại học, các viện nghiên cứu là nơi sản sinh và lưu trữ nguồn tài nguyên chất xám chủ yếu của đất nước, trong đó có nhiều công trình khoa học và tài liệu nghiên cứu rất có giá trị. Tuy nhiên, do nguồn tài liệu này được lưu trữ trong từng đơn vị riêng rẽ, chủ yếu để phục vụ nội bộ, ít khi phổ biến ra bên ngoài nên mức độ khai thác rất hạn chế, thậm chí nhiều nhà nghiên cứu không biết đến sự tồn tại hay nơi lưu trữ tài liệu mình quan tâm. Thêm vào đó là ý thức cộng tác giữa các ban, ngành trong nước ta còn yếu, tâm lý độc quyền và ngại hờ hững, thất lạc, cũng như hệ thống quản lý hành chính quan liêu, công kênh là những trở ngại lớn cho việc trao đổi tài liệu giữa các đơn vị.

Hiện nay, dưới sự tác động của xu thế hội nhập và phát triển, tốc độ gia tăng nhanh chóng của thông tin, không một đơn vị riêng lẻ nào đủ

khả năng bổ sung tất cả số tài liệu cần thiết cho người dùng, từ đó dẫn đến nhu cầu tất yếu là phải hợp tác và chia sẻ nguồn lực thì các tổ chức thông tin khoa học mới có thể tồn tại và phát triển được. Hơn nữa, việc tập trung tài liệu khoa học Việt Nam còn là biện pháp để tăng cường khai thác nguồn tài nguyên nội sinh, trước hết là để phục vụ nhu cầu nghiên cứu và học tập trong nước, sau là để giới thiệu nguồn tài liệu khoa học nước ta ra thế giới thông qua mạng thông tin toàn cầu.

Mục tiêu của chia sẻ thông tin là giúp người dùng tìm kiếm và tiếp cận với thông tin mình cần, bất kể thông tin đó được lưu trữ ở đâu. Với sự hỗ trợ của công nghệ thông tin và mạng internet, công việc này ngày càng dễ dàng và hiệu quả.

2. Khái quát về OCLC

OCLC (Online Computer Library Center) là tổ chức hợp tác thư viện toàn cầu được thành lập năm 1967, tổ chức được thành lập bởi một nhóm nhỏ các thư viện với niềm tin của các nhà lãnh đạo thư viện cho rằng, khi hợp tác cùng nhau, họ có thể tìm ra những giải pháp hiệu quả để chia sẻ thông tin trong thư viện cũng như giảm thiểu các chi phí về thông tin. Với hơn 70.000 thư viện tại 170 quốc gia đã và đang sử dụng dịch vụ của OCLC để tìm kiếm, định vị, biên mục, quản lý, bảo quản tài liệu thư viện. Những nhà nghiên cứu, học sinh, sinh viên, giảng viên, học giả và những người tìm kiếm thông tin khác sử dụng dịch vụ của OCLC để có được các thông tin thư mục, các tài liệu tóm tắt và các tài liệu toàn văn.

Hơn cả những sản phẩm và dịch vụ - một cam kết nghiên cứu và chia sẻ cộng đồng. Vượt ra khỏi những nỗ lực của OCLC trên phạm vi toàn cầu, sự tham gia của OCLC trong các chương trình và nghiên cứu thư viện cùng với cam kết của thư viện về các hoạt động cộng đồng khiến OCLC trở

^(*) Khoa Thư viện Thông tin, Trường Đại học Văn hóa Thành phố Hồ Chí Minh.

thành một tổ chức thực sự khác biệt. Với những chương trình nghiên cứu phát triển, những xuất bản phẩm với nội dung sâu sắc và cập nhật, OCLC trở thành một trong những trung tâm hàng đầu thế giới phục vụ cho việc khai thác, đổi mới và xây dựng cộng đồng đại diện cho các thư viện, các bảo tàng và trung tâm lưu trữ.

3. Các mức độ thành viên của OCLC Việt Nam có thể tham gia

Mức độ thành viên (OCLC - Members): xây dựng và sử dụng Worldcat, chia sẻ liên kết trong thông tin thư mục lớn nhất thế giới, giảm thiểu chi phí, được nhận chiết khấu trên các sản phẩm và dịch vụ thông tin của OCLC, truy cập tới những nguồn tài liệu sâu hơn, được quyền truy cập tới những tài liệu quý hiếm có giá trị cao. Tiếp cận hơn 40 năm kinh nghiệm, hưởng lợi ích từ thành tựu nghiên cứu công nghệ. Nhóm thành viên được hưởng mọi dịch vụ do OCLC cung cấp và được quyền bầu cử đại diện của hội đồng OCLC.

Tham dự viên (OCLC - User): được hợp đồng sử dụng một phần sản phẩm và dịch vụ của OCLC mà không cần đóng góp. Tuy không có quyền bầu cử nhưng nhóm này cũng được khuyến khích tham gia vào một số dịch vụ nếu có thể.

Vậy tùy theo khả năng và nhu cầu, từng thư viện có thể chọn mức độ tham gia phù hợp với mình.

4. Thực trạng việc quản lý thông tin của nước ta hiện nay

Các thư viện công cộng, các tổ chức khoa học và trường đại học đa số đều có nguồn tài liệu lưu trữ khá phong phú và chất lượng. Các Viện khoa học có tạp chí chuyên ngành, công trình nghiên cứu khoa học, các trường đại học có luận văn, công trình nghiên cứu khoa học, giáo trình, sách tham khảo. Tài liệu của các tổ chức khoa học mang tính chuyên môn cao, do số lượng không lớn nên thường quản lý thủ công và ít có cán bộ chuyên trách. Tại các trường đại học thì ngược lại, lượng tài liệu cũng như người dùng đều rất lớn nên việc quản lý mang tính quy mô hơn với những thư viện được trang bị tốt và đội ngũ chuyên trách được đào tạo thường xuyên. Có thể nói trong hệ thống thông tin lưu trữ thì thư viện đại học có nhiều lợi thế nhất. Cụ thể trong thời gian qua có rất nhiều dự án đầu tư cho thư viện đại học như

Đại học Thái Nguyên, Đại học Cần Thơ, Trung tâm học liệu Đà Nẵng... đã đầu tư về trang thiết bị cũng như đào tạo chuyên môn, dẫn đến sự thay đổi đáng kể hình ảnh của ngành thư viện trong nhận thức của xã hội cũng như hiệu quả của hoạt động thư viện trong giáo dục đại học.

Các thư viện đã bắt đầu nối mạng và liên kết hoạt động để trao đổi kinh nghiệm, tập huấn nghiệp vụ thông qua các hiệp hội, liên hiệp... Việc ứng dụng công nghệ thông tin cũng được đẩy mạnh, như phát triển hệ thống mạng, các phần mềm quản lý và bước đầu xây dựng cơ sở dữ liệu. Đây là sự khởi đầu thuận lợi để thành lập mạng lưới thông tin khoa học trong tương lai.

Tuy nhiên, một tồn tại mà thư viện nước ta cần giải quyết, đó là tình trạng thiếu chuẩn chung và không thống nhất trong cách biên mục của thư viện như chưa có bộ chủ đề đề mục, thư mục tên riêng. Nhận thức của cán bộ thư viện về DDC, AACR2 hay MARC còn hạn chế nên nội dung biên mục nhiều nơi còn sơ sài, thậm chí sai sót, kể cả tại các thư viện trọng điểm.

Ngoài ra, do phát triển không đồng bộ, các thư viện hiện nay vẫn hoạt động độc lập và chưa liên kết được với nhau để trao đổi nguồn tài nguyên. Các phần mềm quản lý trong nước còn nhiều hạn chế như chưa đảm bảo các chuẩn biên mục, không có sự tương thích giữa các phần mềm nên rất khó liên kết hoặc tra cứu được thông tin giữa các thư viện. Từ đó dẫn đến nghịch lý là thư viện này không biết đến tài liệu của thư viện kia và người dùng càng không biết tìm đâu ra tài liệu mình cần.

Cách hoạt động manh mún này đã kéo dài quá lâu là một sự lãng phí lớn. Thật khó chấp nhận tình trạng là hàng ngày các thư viện phải bỏ quá nhiều công sức để cùng làm một việc mà lẽ ra chỉ cần một nơi làm cho tất cả sử dụng. Điều này hoàn toàn có thể giải quyết được thông qua mạng internet và trong xu thế hội nhập của thư viện thế giới, có rất nhiều giải pháp kỹ thuật để liên kết và chia sẻ dữ liệu giữa thư viện các nước mà ta có thể học tập và kế thừa, một trong số đó là gia nhập OCLC. Điều quan trọng nhất là ngành thư viện Việt Nam phải có sự thay đổi trong tư duy và phương pháp làm việc thì mới có thể đẩy mạnh sự hợp nhất nguồn tài nguyên nhằm đáp ứng nhu cầu thông tin bức thiết hiện nay.

5. Các lợi ích khi tham gia OCLC

Khi tham gia OCLC, chúng ta có nhiều khả năng chia sẻ thông tin khác nhau, đây là một vấn đề mà các thư viện Việt Nam hiện nay còn rất yếu, các thư viện cũng rất muốn chia sẻ thông tin nhưng không biết chia sẻ với ai? Và chia sẻ như thế nào? Liên kết với thế giới ra sao? Khi gia nhập vào OCLC, các thư viện sẽ giải quyết được vấn đề trên. Việc tận dụng chương trình có sẵn và chuyên môn hoá cao của OCLC là giải pháp đơn giản và có hiệu quả cao mà nhiều thư viện trên thế giới lựa chọn. Tại sao khi xây dựng thư viện điện tử chúng ta không sử dụng những cái đã chuẩn mà thế giới đã công nhận, trong khi cứ suy nghĩ, lựa chọn mãi rồi lại thay đổi, cập nhật, nâng cấp, sửa chữa mà không phù hợp với thư viện hiện tại cũng như không thể chia sẻ và liên kết được với thế giới bên ngoài.

Lợi ích nổi bật khi thư viện tham gia OCLC:

- Kết nối với mạng lưới thư viện toàn cầu: là thành viên OCLC, thư viện có quyền tham gia mạng lưới thư viện toàn cầu với hơn 70.000 thư viện tại 170 quốc gia để chia sẻ và hợp tác, học hỏi kinh nghiệm.

- Tham gia và sử dụng Worldcat: liên kết, chia sẻ với thông tin thư mục lớn nhất thế giới với hơn 330 triệu biểu ghi thư mục, trên 2,2 tỉ điểm vốn tài liệu từ hàng chục ngàn thư viện trên thế giới, trong đó có thư viện Quốc hội Mỹ. Worldcat trình bày các tài liệu điện tử và tài liệu số được yêu cầu nhiều nhất bởi những người tìm kiếm thông tin, cũng như những ấn phẩm quan trọng, độc đáo chỉ được tìm thấy tại địa phương. Các dịch vụ tìm kiếm của OCLC cho phép các thư viện mở rộng phạm vi tìm kiếm và truy cập vào trang web của Worldcat bằng cách kết nối người tìm kiếm trực tiếp tới những thông tin liên quan trong bộ sưu tập thông tin.

- Tiêu chuẩn hóa và quốc tế hóa các quy trình nghiệp vụ: thư viện sử dụng dịch vụ biên mục OCLC Connexion sẽ giúp biểu ghi thư mục của thư viện phù hợp với tiêu chuẩn quốc tế bao gồm định dạng của MARC, quy tắc biên mục, chủ đề.

- Giảm thiểu chi phí: hàng năm nhiều thư viện phải tốn một chi phí không nhỏ dành cho việc tìm kiếm, download biểu ghi thư mục trên

mạng internet hoặc lập biểu ghi thư mục mới, tuy nhiên khi thư viện là thành viên của OCLC, thư viện sẽ tiết kiệm được chi phí không cần thiết đó, thư viện chỉ cần tìm kiếm và download biểu ghi thư mục có sẵn trên Worldcat.

- Hiện thị và truy cập thông tin bộ sưu tập thư viện: khi sử dụng dịch vụ biên mục OCLC Connexion và Worldcat Discovery, thông tin về bộ sưu tập thư viện có thể hiện thị và truy cập thông qua Google, Google Books, Wikipedia, Yahoo...

- Nâng cao sự hiện diện của thư viện lên toàn cầu: thư viện sử dụng dịch vụ biên mục OCLC Connexion sẽ tự động biên mục thông tin về thư viện (tên, thông tin bộ sưu tập của thư viện) lên Worldcat, qua đó góp phần nâng cao sự hiện diện của thư viện đến quy mô toàn cầu cũng như giới thiệu văn hóa quốc gia đến toàn thể bạn đọc trên toàn thế giới.

- Tham gia dịch vụ mượn liên thư viện trong phạm vi quốc gia và trên thế giới: thư viện có thể tham gia dịch vụ mượn liên thư viện của OCLC để có thể mượn tài liệu từ các thư viện khác trên thế giới và cho các thư viện khác mượn tài liệu của thư viện mình. Đây là dịch vụ mượn liên thư viện duy nhất trên toàn thế giới.

Để gia nhập OCLC và sử dụng, liên kết, chia sẻ nguồn dữ liệu chung của thế giới, các thư viện Việt Nam cần lưu ý một số việc sau đây:

- Cần phải có sự chấp thuận của cơ quan chủ quản như Bộ Văn hoá - Thể thao - Du lịch và một số bộ khác về khả năng phổ biến thông tin khoa học ra bên ngoài.

- Cơ sở hạ tầng kỹ thuật của đa số thư viện chưa đáp ứng được nhu cầu hội nhập; hệ thống mạng còn chậm, máy tính thiếu, chưa có phần mềm quản lý có khả năng chia sẻ thông tin vì vậy chúng ta cần phải nâng cấp chúng.

- Trình độ chuyên môn của cán bộ thư viện tại nhiều đơn vị còn chưa đồng bộ. Thói quen cộng tác công việc giữa các thư viện còn mới lạ nên việc phân công cho các đơn vị sẽ gặp nhiều khó khăn. Đặc biệt khả năng sử dụng thành thạo tiếng Anh của cán bộ thư viện cũng như người sử dụng còn rất hạn chế, dẫn tới việc nhu cầu về tài liệu thì rất cần nhưng không có khả năng đọc được chúng bởi hàng rào ngôn ngữ. Vì vậy, cán bộ thư

viện cần phải được học tập nâng cao trình độ không chỉ trong nước mà còn ở ngoài nước. Khi tổ chức đào tạo ngoài nước, chúng ta sẽ được cả hai đó là trình độ chuyên môn lẫn ngoại ngữ.

- Các cơ quan thông tin cần có kế hoạch xây dựng kho tài liệu nội sinh cho cơ quan mình, vì đây chính là nguồn tài liệu rất có giá trị, là tài liệu mà chỉ có nhiều nhất ở chính cơ quan của mình.

- Xây dựng và áp dụng các chuẩn chung về biên mục, phân loại, chủ đề như AACR2, MARC, DDC...

- Xây dựng những chuẩn biên mục còn thiếu như bộ chủ đề đề mục (subject headings) và danh mục tên riêng (authority files) để thống nhất cách ghi tên người, tổ chức hoặc địa danh.

- Một số tiêu chuẩn về biên mục chưa hoàn chỉnh như chủ đề đề mục, tên người, tên vùng địa lý hoặc thuật ngữ gây khó khăn cho việc biên mục.

- Việc hoàn chỉnh một số lượng dữ liệu rất

lớn trước khi đưa vào Worldcat là một công trình tương đối lâu dài và khó khăn cần tập trung nhiều sức người sức của, nhưng đây là bước đi tất yếu của quá trình chuyển đổi mà không sớm thì muộn chúng ta cũng phải trải qua. Ngành thư viện cần quyết tâm, nỗ lực hơn trong việc vận động sự quan tâm hỗ trợ của các ban ngành chủ quản về mặt kinh phí, nhân lực và thời gian để thực hiện. Về sau, khi đi vào ổn định thì công trình này sẽ tiết kiệm và hiệu quả hơn.

4. Kết luận

Tóm lại, xu hướng gia nhập OCLC là một giải pháp nhanh chóng và hiệu quả cho việc hợp nhất và chia sẻ tài nguyên trong hệ thống thư viện công cộng các trung tâm, viện nghiên cứu và trường đại học. Nó giúp ngành thư viện nước ta phát triển đúng hướng và sớm hội nhập với nguồn thông tin toàn cầu, tạo điều kiện cho người sử dụng tiếp cận với những tài liệu giá trị và cập nhật nhất./.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Hoàng Kim Dung (2015), “Hội thảo OCLC - Kết nối với mạng thư viện toàn cầu”, <http://www.ncseif.gov.vn/sites/vie/Pages/hoithaooclc-ketnoi-nd-16953.html>, truy cập ngày 10/03/2015
- [2]. Huỳnh Mẫn Đạt (2014), “Thư viện số với việc triển khai E-learning và M-learning trong trường đại học”, *Văn hóa và nguồn lực*, số 1 (2014), tr. 102-105.
- [3]. Huỳnh Mẫn Đạt (2010), “Liên kết hoạt động thư viện các trường đại học ở Việt Nam”, *Tạp chí khoa học Trường Đại học Văn hóa Nghệ thuật Quốc gia Matxcova*, (số 2), tr. 143-146 (Хуинь Ман Дат (2010), “Корпоративная деятельность вузовских библиотек во Вьетнаме”/ Хуинь Ман Дат, *Вестник МГУКИ*, №2, С. 143 146).
- [4]. IDT (2015), “Tổng quan về OCLC”, <http://idtvietnam.vn/vi/san-pham/oclc-libraries/tong-quan-ve-oclc>, truy cập ngày 28/03/2015.
- [5]. Thái Thị Thanh Thủy (2015), “Tham gia OCLC để chia sẻ tài nguyên khoa học”, <http://flis.huc.edu.vn/?p=521>, truy cập ngày 12/03/2015

OCLC - THE KEY LINKING VIETNAM LIBRARY AND THE WORLD

Summary

This paper makes an overview of OCLC to help readers understand more about the system. It points out significant benefits when Vietnam library becomes a member of OCLC. Also, on analyzing our country's current information management, the paper discusses both limitations and advantages to Vietnam library when joining OCLC.

Keywords: library, university library, Vietnam library, OCLC.

Ngày nhận bài: 21/4/2015; Ngày nhận lại: 11/5/2015; Ngày duyệt đăng: 15/9/2015.